

NÉMETH GÁBOR

Apropó*

Mottó:
Szeged, 1934. augusztus 31., Angyal
„(...) Szörnyű így talajtalanul élni.
Németh sem ír rólam. (...)”

A „csecsszopó” kifejezés megmagyarázhatatlan alkalmazása hosszú ideig távol tartott Radnóti Miklós költészetétől, noha anyám, aki az ágyam mellett gyakran olvasott fel verset az esti mesék helyett, kifejezetten favorizálta.

Az az igazság, hogy fogalmam sem volt, hol lakott itt Vörösmarty Mihály, úgy általában nem érdekelt, ki mikor született, édesapja szappanfőző volt-e vagy köztisztelőben álló jegyző, annál jobban maga a szöveg, hogy „könyökhajlásba kapta a maláj nyakát”, meg persze az, hogy „igen, az öszvér, pipázik és regényeket olvas”. Vagy, ha már költészet, akkor inkább az, hogy *a nap mámoros pofával lezuhan, meg a foglalod a kurvanyádat.*

Van-e ki e nevet nem ismeri?

Az úgynevezett lexikális tudás, na, attól meg effektíve a falnak lehetett menni.

Agadíri párdúcgrás, bauxittermelés központja, Ohm törvénye, lüktető üröcske. Ment-ségemre legyen mondva, hogy ezt a bori halált kivételesen megjegyeztem magamnak, mi több, arra, hogy ez a *lángoktól ölelt kis ország*, amiből én is *nöttem, mint fatörzsből gyenge ága*, miféle kínos hely maradt, kevés jobb példát találnék Radnóti gyilkosának fölpántlikázott kopjafájánál.

Amúgy persze, *remélem, testem is majd e földben süpped el.*

Erről jut eszembe, egy ideig birtokoltuk a bori notesz úgynevezett facsimile változatát, volt valami erotikusan gusztustalan a kiadványban, két kis fekete füzet, az egyikbe ki-szedték, amit a másikba belefényképeztek, én persze, perverz disznó, inkább az eredetinek látszó hamisítványt olvastam.

Így fordult érdeklődésem az irodalom felé.

Telt-múlt az idő, fizetni kezdtek azért, hogy írok. Összehordtam mindenféle agyament baromságot, de róla nem írtam semmit, kivéve talán egyetlen alkalmat, bár az sem az volt. Az elmúlt évezred utolsó januárjában úgynevezett följegyzéseket készítettem a szigligeti alkotóház egyik, hátsó kertre nyíló szobájában, mert az Élet és Irodalom, ez a kétségtele-nül tekintélyes budapesti hetilap azzal a felkéréssel tisztelt meg, hogy tárcarovatában négyhetenként közöljek egy írást, hogy miről szóljon, rám bízták, azt találtam ki, hogy ké-peket fogok leírni, tekintet nélkül arra, hogy ébren, álmomban, vagy képzelődve jutottam

* Az itt következő három szöveg elhangzott a Grand Café *Kortárs írók Radnótiról* című estjén, 2009. május 12-én.

a birtokukba. Ettől fogva persze hivatásszerűen gyűjtöttem őket, *szolgának jó lesz*, ahogy lányom egykori óvodástársa mondta másra alkalmatlannak ítélt kis kolleginájukról.

Vegyünk egy csonka gúlát.

„(...) Radnóti Miklós felesége Didó 2-t sétáltatja. Didó 2 törékeny, ijedős dakszli, behúzott farokkal, az egykori Magyar Néphadsereg tiszti kimenőpulcsijára emlékeztető színű kötött hurkabélbe töltve. A menhelyről hozta el Radnóti Miklósné, amikor Didó, az „egy”, tizenhat évesen és két hónaposan, „elment”. Top age, idézi az állatorvost. (...)” – írtam föl magamnak január tizenegyedikén, hogy aztán valamivel később az élményt, élve, tehát visszaélve a művészet eszközeivel, az alábbi, immár véglegesnek mondható formába öntsem: „Az özvegy mézédés hangon dakszliját szolongatta, aki vagy ami – az ablakból kitűnően látszott – remegő farral, erőlködve vizelt az öregecske hófoltok között, szügyig aljnövénnyezetben. Ezúttal a mexikói válogatott mezére emlékeztető, kötött hurkabélbe gyömöszölték. Vagyis hát, fogalmazzak pontosan, gyömöszölte az özvegy, ha kellett gyömöszölnie egyáltalán. A középkék mohairsapkára – az özvegyére – tévedt pillantásom, és – nyilván a tequila, valamint a nem sokkal utána küldött, mintegy két deciliter féledes sasza hatására, mely borfajtat a Népszabadság borkritikusa, bizonyos akceptálható alapelvekre (csemegeszlő!) hivatkozva általában száműzött az iható borok családjából – arra gondoltam, hogy: öncenzúra.”

Ebből az egészből persze most az öncenzúra érdekel, jelesül az, vajon mit gondolhatam félrészegen a sziglieti alkotóház tizenhármas szobájában kilenc esztendővel ezelőtt, szavam ne feledd, a *jelesül* és az *esztendő* szavak alig valamivel jobbak a csecsszopónál, szóval, az foglalkoztat ennek az írásnak az elkészítése során, vajon milyen nyomdafestéket nem tűrő következtetésekre juthattam akkoriban az élet mulandósága, vagy talán az öregség borzalma tárgyában, vajon tényleg arra gondolhattam-e, amit most föltételezek, hogy a prozataráknál talán még egy tarkólövés is jobb, jobb, hogy ezt az egészet megúszod, örökre jóképű maradsz, sármos, fiatal és zöld, mint egy ecuadori banán, nem írod meg késői zsenyéidet, nem fogad be és zár ki semmiféle párt, nem jársz íródelegációval a hatalmas Szovjetunióban, nem publikálsz a Sztálin hetvenedik születésnapját orgiasztikusan ünneplő antológiában, cserébe nem közölsz zaklatott költeményeket az Irodalmi Újság 1956. októberi számában, nem ülsz hat hónapot, nem kapsz szilíciumot vagy mit, persze három Kossuth-díjat se, nem fordítasz éhbérért franciából műszaki szövegeket, nem írsz kényszerből zseniális meséket, viszont nem is zongorázgatsz presszókbán a szabadulásod után, még később nem baszik ki veled a posztmodern, és legvégül nem mondja senki, művész úr, tessék fölébredni, mindjárt el tetszik élvezni.

Igazából Didó 2 kezdett érdekelni, mi több, Didó 1, így aztán elhatároztam, hogy a mai estén a Naplóból fogok idézni, nem pedig a Hetedik eclogából, és ha lehet, valami kutyásat.

Megütöttem a főnyereményt!

1939. augusztus 6-án Radnóti, hazaérkezvén Párizsból, ezt írja a Naplójába.

„Itthon. Lerakodom és elmegyek borotválkozni. Mikor visszajövök Fanni sír. Lujzától tudta meg, hogy Zsuzsu elpusztult, szegényke. Tizenegy év az életünkből, akkor kapta Fanni, öklömmyi kölyök volt, amikor szerelmünk kezdődött. A tacsói kor végső határáig élt szegény, és mégis, mégis. Boldog élete volt, az isteneiben nem csalódott, csak egy hústalan és csonttalan ebéd keserítette, de mégis, mégis. Okos, nyugodt, hűséges és makacs barát volt, búbajos játékos kölyök és drága öreg, bölcs öregasszony. Kölyök volt

még, egyszer az Istenhegyen beleszagolt egy szarvasbogárba s az belecimpaszkodott két szarvával csillogó két orrlikába. Rázta rémülten a fejét, fülei csattogtak.

S ahogy állt, öreg állat a napon, hasig a meleg vízzel telt lavórban s Fanni szappanozta – s aztán nagy nyögdecseléssel belefeküdt a vízbe, elpilledt, úgy kellett kiemelni, aprókat morgott, elfeküdt volna benne órákig. S hogy sikoltzott, mikor hazajöttünk...

Istenhegy. Nem szalad elénk, nem visong, a ház is kopottabb lett nélküle.”

A schopenhaueri dakszli.

Jó, tudom kivételesen, hogy Athurnak uszkárja volt. A Halálról című, alig fölülműlhatóan idegesítő tanulmányára célzok, mi több, el is találom. Hogy állítólag mindegy volna, a tavalyi vagy az idei légy döng a két ablaktábla között. Midőn ezt írom, a fiam döglött szarvasbogarat talál a teraszunkon, igaz, ő halottnak nevezi.

„A kutya, persze, hiányzik mellőle, tépelődik is, beszerezze-e most, kilencvenhat éven – éltesse isten, apropó – az újat, az ötödiket. Néha meg is beszéljük ezt: általában négy kutyányi egy ember élete, de miért ne lehetne olyik ötkutyás. Persze csak tacsó jöhet szóba, az a jó kutya, abban van valami pimasz büszkeség, az nem nyálás, az ugat, harap, az a jó.” – írja Bächer Iván, amint az talán sejthető, a legkevésbé sem Schopenhaueréről, hanem Radnóti özvegyéről, a Népszabadság 2008. szeptember 28-i számában.

Éltesse Isten, apropó.

Alig egy évvel később a kilencvenhét éves Fifit újságíró környékezi meg.

A szomszédától megtudja, hogy *„a hölgy senkinek sem ad interjút. Elszégyelltem magam,”* – írja – *„hogyan az elemi illemszabályokról is megfélelkeztem, annyira izgatott voltam, de az újságíró nem nyugodott bennem, bejártam a környéket. Hétköznapi morzsákat szedtem fel: megtudtam, hogy csütörtök délelőttönként rendszeresen megveszi a 168 órát. A kedvencei a főzelékek, azt egy házzal szemközti étteremből vitték föl neki, mostanában már van egy segítsége, aki délelőttönként jár hozzá. Kutyáit a Duna-parton szokta sétáltatni, ám mióta Didó, a tacsó eltávozott, kevesebbet mozdul ki.”*

A félreérthető mondat azt jelenti, Fifi mégsem vett újabb Didót magának. A házból, ahol 1935 óta él, a legrövidebb út a Duna-partra sajnos a Jászai Mari téren át vezet, nem pedig, ahogy poénhelyzetben jól jönne, a Pozsonyi utat egy sarokkal arrébb metsző régi Sziget utcán át, bár azt negyven éve éppen Radnótiról nevezték el.

Már csak azt kéne tudni, Didó 2 miért nem lett inkább Zsuzsu 4.